

Expediente IET: P-21-743
Plan ou programa: Plan xeral de ordenación municipal
Concello: Verín (Ourense)
Promotor: Concello de Verín
Expediente DXCACC: 2021AAE2580

CONTESTACIÓN A CONSULTA NO PROCEDEMENTO DE AVALIACIÓN AMBIENTAL ESTRATÉXICA ORDINARIA

A Dirección Xeral de Calidade Ambiental e Cambio Climático somete a consulta do Instituto de Estudos do Territorio o documento inicial estratéxico e o borrador do Plan xeral de ordenación municipal (PXOM) do Concello de Verín, de conformidade co artigo 60.4 da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia (en adiante LSG).

1. Marco legal:

Este informe emítese de acordo co previsto no artigo 39 do Regulamento da Lei 7/2008, do 7 de xullo, de protección da paisaxe de Galicia, así como no artigo 60.4 da LSG, en relación co artigo 19 da Lei 21/2013, do 9 de decembro, de avaliación ambiental.

Consonte co artigo 15 da Lei 1/2021, do 8 de xaneiro, de ordenación do territorio de Galicia, e co artigo 28 do Decreto 244/2011, do 29 de decembro (modificado polo Decreto 42/2019, do 28 de marzo), o Instituto de Estudos do Territorio (IET) é o órgano competente para emitir este informe en materia de paisaxe. Emítese de acordo co disposto no artigo 39.2 do Regulamento da Lei 7/2008.

2. Determinacións da normativa en materia de paisaxe:

A normativa en materia de paisaxe á que deberá axustarse este PXOM está constituída pola Lei 7/2008, do 7 de xullo, de protección da paisaxe de Galicia, o Regulamento que a desenvolve (Decreto 96/2020, do 29 de maio), o Catálogo das paisaxes de Galicia (Decreto 119/2016, do 28 de xullo) e as Directrices da paisaxe de Galicia (Decreto 238/2020, do 29 de decembro).

O obxectivo xeral que debe guiar a ordenación urbanística en canto á paisaxe é o que expresa o artigo 1 da Lei 7/2008, é dicir, "preservar e ordenar todos os elementos que a configuran no marco do desenvolvemento sostible, entendendo que a paisaxe ten unha dimensión global de interese xeral para a comunidade galega, por canto transcende os eidos ambientais, culturais, sociais e económicos.". Este obxectivo xeral ten por finalidade última acadar a máxima calidade posible da contorna perceptiva das persoas, sexa cal for o ámbito territorial, o seu estado actual ou o número de persoas que o habitan ou utilizan.

Pola súa parte, o artigo 5.2 da lei sinala que "Os poderes públicos integrarán a consideración da paisaxe nas políticas de ordenamento territorial e urbanístico, e nas súas políticas ambientais, do patrimonio cultural, agrícolas, forestais, sociais, turísticas, industriais e económicas, así como en calquera outra política sectorial que poida producir un impacto

directo ou indirecto sobre a paisaxe.". En termos semellantes se expresa o artigo 5 do Regulamento da Lei 7/2008.

De acordo co artigo 34 do Regulamento da Lei 7/2008, a consideración da paisaxe nos instrumentos de ordenación territorial e urbanística estará orientada a que estes acaden a mellor integración paisaxística posible e minimicen o seu impacto sobre a paisaxe, dando cumprimento aos seguintes obxectivos:

- a) A protección dos ámbitos ou elementos de especial valor ou significación paisaxística.
- b) A congruencia da ordenación co tipo e a situación en que se atopan todas as paisaxes afectadas, coa finalidade de respectar o seu carácter e promover a súa evolución favorable (esta cuestión garda unha relación directa co estudo dos elementos que compoñen as paisaxes e a identificación dos tipos de paisaxe presentes no territorio municipal).
- c) A mitigación ou corrección dos impactos que alteran ou degradan o carácter das paisaxes ou que afectan negativamente os seus valores.

Así mesmo, consonte co artigo 37 do Regulamento da Lei 7/2008, os instrumentos de ordenación territorial e urbanística establecerán as súas determinacións tendo en conta as conclusións do estudo da paisaxe e, de ser o caso, do estudo da paisaxe urbana, nos seguintes termos:

- a) As condicións de ordenación que se definan para as diferentes zonas dentro do ámbito do instrumento respectarán o tipo e carácter paisaxístico de cada unha delas. Para tal fin, a ordenación debe procurar que as características das obras, construcións ou instalacións que se prevexan ou permitan resulten congruentes e harmonicen coas características dos elementos conformadores das paisaxes.
- b) Delimitaranse as áreas de especial interese paisaxístico e establecerase para elas unha ordenación tendente á protección e á adecuada xestión dos devanditos valores.
- c) Estableceranse as medidas oportunas para preservar as vistas de interese desde os miradoiros e as sendas panorámicas.
- d) Dentro do obxecto, a escala e o alcance do instrumento, preveranse as medidas necesarias para eliminar, reducir ou mitigar os impactos paisaxísticos existentes.

No Catálogo das paisaxes de Galicia quedan delimitadas as 12 grandes áreas paisaxísticas de Galicia, desagregadas en 50 comarcas paisaxísticas. O Catálogo identifica os tipos de paisaxe, delimita as unidades de paisaxe, inventaría os valores paisaxísticos, analiza as causas que determinaron cada tipo de paisaxe e fai unha diagnose xeral sobre o estado da paisaxe, en cada área paisaxística. O Concello de Verín sitúase maioritariamente na grande área paisaxística das Chairas e Fosas Ourensás, dentro da comarca paisaxística de Verín, se ben o bordo leste do municipio forma parte da grande área das Serras Surorientais, na comarca da Gudiña-Riós. O Catálogo delimita tres áreas de especial interese paisaxístico (AEIP) en Verín, AEIP-04-22 Río Támega, AEIP-04-18 Pozo do Demo-Cabreiroá e AEIP-04-17 Castelo de Monterrei. Se ben dentro deste concello o Catálogo non identifica ningún miradoiro, cabe destacar algúns nos concellos lindeiros cuxa cunca visual abrangue algunha porción do territorio de Verín: o miradoiro do Castelo de Monterrei (Monterrei), Portozón (Castrelo do Val) e Alto da Cota e Florderei (Vilardevós). Así mesmo, queda recollido como elemento de interese cultural e panorámico a Ruta da Prata e varios lugares de especial interese paisaxístico (LEIP).

As Directrices de paisaxe recollen, no seu anexo IV, as normas e recomendacións coas que se concretan os criterios e condicións para integrar a consideración da paisaxe en plans, programas ou proxectos. Ademais das disposicións de carácter xeral (apartado 4.1), o PXOM debe adaptarse fundamentalmente ás directrices xerais contidas no apartado 4.2.1, así como ás que se especifican nos apartados 4.2.3 e 4.2.4. Deben considerarse tamén as directrices específicas correspondentes (apartado 4.3), en función do tipo de paisaxe.

Ademais da normativa citada, a consellería publicou unha serie de guías e manuais de boas prácticas (dispoñibles na páxina web da Xunta de Galicia) que poden servir de referencia para varias determinacións do PXOM.

3. Análise do contido documental do borrador e do documento inicial estratéxico:

Os preceptivos estudo de paisaxe e estudo da paisaxe urbana inclúense nos anexos I e II do documento inicial estratéxico. A paisaxe tamén se aborda de xeito máis sucinto no apartado 1.6.3 Medio perceptual da memoria xustificativa, e nos apartados 2.2.2 do documento inicial estratéxico (avance dos obxectivos de calidade paisaxística), 5.3 (efectos previsibles sobre a paisaxe), e 6.2 (mención ás Directrices de paisaxe).

O estudo da paisaxe do anexo I do DIE contén unha caracterización da paisaxe de Verín, a identificación de unidades paisaxísticas e os valores paisaxísticos, unha análise de visibilidade e un pequeno apartado de impactos. Finalmente, engádese un apartado de medidas onde se indica que os seus contidos elaboraranse na fase seguinte da avaliación ambiental estratéxica. A falta deste apartado, o resto de contidos poden considerarse correctos e proporcionados á realidade do municipio de Verín, para os efectos do artigo 35 do Regulamento da Lei 7/2008.

O estudo da paisaxe urbana do anexo II do DIE contén un estudo específico das paisaxes urbanas interiores e exteriores, unha diagnose das variables comúns a todas as paisaxes urbanas do concello, e unha diagnose específica da capital e da súa contorna, e dos solos urbanos de Cabreiroá, o Centro de servizos de transporte e o polígono industrial de Pazos. Finalmente, contén un apartado de medidas específicas a adoptar polo PXOM para cada variable avaliada (tipoloxías, medianeiras vistas, peches, pavimentos, espazos verdes, etc.) e específico para a paisaxe interior e para a exterior. O conxunto de contidos tratados considérase, en xeral, completo e axustado aos aspectos aos que fai referencia o punto 3 do artigo 36 do Regulamento da Lei 7/2008. Porén, para os efectos de dar un adecuado cumprimento a varias determinacións das Directrices de paisaxe, o estudo da paisaxe urbana debe completarse coa identificación de valores e lugares/áreas de especial interese paisaxístico da área urbana e a súa contorna, tales como construcións, elementos naturais, conxuntos urbanos, aperturas ou vistas panorámicas, etc. que deban ser tidas en conta para establecer as oportunas medidas de ordenación; neste sentido cabe destacar a importancia que ten a visibilidade do Castelo de Monterrei.

Para os efectos do previsto no artigo 38.1.b) do Regulamento da Lei 7/2008 e no undécimo parágrafo do apartado 4.1 das Directrices de paisaxe (xustificación do cumprimento da normativa en materia de paisaxe), pode considerarse abondo o contido da Memoria xustificativa da adaptación ao ambiente e protección da paisaxe recollida no apartado 11 da memoria xustificativa, se ben este apartado deberá completarse e concretarse oportunamente na futura versión inicial completa do PXOM.

Tamén deberá completarse a documentación coa análise e xustificación das medidas preventivas/correctoras adoptadas polo PXOM para previr ou reducir os impactos sobre a paisaxe (artigo 38.2 do Regulamento da Lei 7/2008).

4. Análise e consideracións sobre a ordenación recollida no borrador:

4.1. Modelo de ordenación:

Segundo a memoria xustificativa do PXOM, o municipio de Verín ten un modelo de ordenación condicionado pola súa posición xeoestratéxica respecto da fronteira con Portugal e coa meseta, por ser a cabeceira comarcal da contorna e por factores xeolóxicos e bioclimáticos que ofrecen usos agrícolas moi produtivos (viñedo), e augas minero-medicinais e termais. Estas circunstancias conflúen nunha configuración singular da vila de Verín, cun alto desenvolvemento económico e administrativo, e dos núcleos rurais, que aínda que conservan centros de carácter tradicional sufriron un forte crecemento ao longo das vías de comunicación.

O borrador establece como punto de partida para a ordenación unha serie de eivas na estrutura territorial e urbana, así como problemas derivados do crecemento disperso no medio rural. Partindo desta base, os obxectivos principais do PXOM (apartado 4.2 da memoria xustificativa) son, entre outros, fomentar a compactación do núcleo urbano, reforzar o vínculo transfronteirizo con Portugal, inverter o progresivo abandono dos núcleos rurais, e acadar unha rede integrada de espazos libres e parques en conexión con espazos de valor ambiental. Estes obxectivos valóranse en xeral como adecuados en canto á consideración e protección da paisaxe, e congruentes cos principios que inspiran a lexislación en materia de paisaxe e cos instrumentos de ordenación que inciden directamente na definición dunhas bases para a adecuada consideración da paisaxe, nomeadamente as DOT.

O contido limitado do borrador non permite avaliar nesta fase de tramitación todos os efectos do PXOM sobre a paisaxe. Non obstante, si se aprecian certas determinacións que precisan dunha emenda, ou no seu caso a oportuna xustificación, para adaptárense ás normas ou recomendacións das Directrices de paisaxe.

4.2. Ordenación da vila de Verín:

O PXOM clasifica como solo urbano a vila de Verín, cualificando a maior parte como solo urbano consolidado e delimitando 39 ámbitos de solo urbano non consolidado (existen discrepancias numéricas entre a memoria e os planos de ordenación) remitidos a plans especiais de reforma interior (PERI).

A ordenación do solo urbano deberá cumprir os contidos das directrices de paisaxe DX.06 e DX.10, en relación co cal detectáronse no borrador as cuestións que se detallan a continuación.

En contra do disposto na directriz de paisaxe DX.06 epígrafes b) e c), a delimitación de solo urbano e solo urbanizable de uso residencial acada unha importante superficie, dentro da cal quedan incorporados moitos terreos de natureza agraria, alleos á paisaxe urbana (rúas con escasa ou nula urbanización, edificacións de carácter rural, parcelas de cultivo), cando nas áreas urbanizadas de paisaxe urbana aínda quedan moitas parcelas pendentes de seren edificadas.

En directa relación co anterior, a delimitación do solo urbano adquire unha forma moi irregular, dando lugar a multitude de puntos de contacto de partes traseiras de áreas edificables co medio rústico da contorna, en contra das epígrafes d) e e) da directriz DX.06.

No que refire aos sectores de solo urbanizable, a súa delimitación e condicións de ordenación deberán axustarse á directriz de paisaxe DX.10. Cabe facer os seguintes apuntamentos particulares:

- Os solos industriais de A Milleira e de Sousas están adxacentes a núcleos urbanos ou rurais, polo que a ordenación deberá ter especialmente en conta o disposto nos puntos 1, 2 e 3 da epígrafe b) da directriz de paisaxe DX.10.
- Os solos terciarios Queizás I e II afectan a solos de alta produtividade agraria, en contra do recollido na directriz de paisaxe DX.10 epígrafe a.3., sen que no borrador se acheguen as razóns que xustifiquen a necesidade destes sectores, tendo en conta os que se delimitan na contorna.
- Segundo a memoria xustificativa a poboación de Verín está decrecendo progresivamente dende o ano 2013, polo que a demanda de novas vivendas debería quedar garantida coas parcelas edificables en solo urbano consolidado e, no seu caso, as operacións de desenvolvemento urbanístico interior de solo urbano non consolidado. Por tanto, a previsión de catro sectores de solo urbanizable residencial (asi como algúns ámbitos de SUNC perimetrais, de características moi semellantes aos ditos sectores) non resulta acorde ao disposto na directriz de paisaxe DX.10 a.1. En todo caso, para ser congruente co obxectivo do PXOM de priorizar o acabado da trama urbana (tal como expresa a directriz de paisaxe DX.06.b), o plan debería establecer unha estratexia temporal de desenvolvemento, con preferencia para as actuacións en solo urbano consolidado e non consolidado fronte ao solo urbanizable residencial.
- O sector de solo urbanizable para usos dotacionais SUB-SUD-01, destinado a pistas deportivas, afecta a masas de arboredo autóctono asociadas a un curso de auga tributario do río Támega, polo que deben preverse as oportunas medidas para a preservación desas masas (directriz de paisaxe DX.10 a.3).

As fichas de condicións para os novos desenvolvementos urbanísticos deben recoller como cautelas para a integración paisaxística que os plans parciais/especiais que os desenvolvan deberán realizar os estudos de paisaxe previstos nos artigos 35 e 36 do Regulamento da Lei 7/2008, e que dito estudo garantirá, entre outras consideracións, o respecto polo arboredo autóctono e demais elementos singulares de valor paisaxístico existentes en cada ámbito. Para as condicións de urbanización dos espazos públicos poden empregarse as recomendacións da *Guía de boas prácticas en intervencións en espazos públicos*.

4.3 Ordenación dos núcleos rurais:

De acordo ao disposto na memoria xustificativa, o criterio fundamental para a delimitación dos núcleos foi a preservación de usos edificatorios naquelas zonas onde aínda non se ten edificado e que son aproveitadas para outros usos produtivos (agrícolas, forestais, etc.), ou naturais, infraestruturais, etc. Así mesmo, ten a premisa de fomentar a compactación e agrupación fronte á diseminación dos asentamentos, limitando ou eliminando á súa vez os impactos ambientais producidos polo espallamento indiscriminado de edificacións. Estes criterios e obxectivos son perfectamente concordantes coa normativa sobre paisaxe. Porén, as delimitacións propostas para os 18 núcleos rurais de Verín non se axustan a estes obxectivos, toda vez que se inclúen na delimitación numerosas parcelas agrarias non edificadas que non están xustificadas baixo a premisa de rendibilizar os servizos urbanísticos (ex. núcleos de Tamaguelos, Mourazos, Tintores, Vilela, Mandín, Feces de Abaixo). Ademais, prodúcense continuidades entre solos urbanos/urbanizables e núcleos rurais adxacentes que

poden xerar conflitos de tipoloxías e volumetrías (p.ex. núcleos de Tamagos, A Rasela e Caldeliñas).

Por tanto, as delimitacións deberían axustarse co criterio de evitar continuos indiferenciados, e de respectar o carácter paisaxístico rural das terras agrícolas e a morfoloxía dos asentamentos tradicionais. Para isto, cómpre aplicar os criterios para a integración paisaxística de núcleos rurais que se detallan na directriz de paisaxe DX.09 epígrafes a), b) e c), e tomar como referencia a *Guía de boas prácticas para a intervención nos núcleos rurais* (en particular os seus apartados 4, 5 e 6).

Para o caso de que se prevean ou se permitan plans especiais en núcleos rurais, deberán establecerse as obrigas recollidas na directriz de paisaxe DX.09 epígrafes c) e d).

4.4 Determinacións en solo rústico:

O PXOM recolle como solo rústico de especial protección paisaxística (SRPPX) as tres áreas de especial interese paisaxístico (AEIP) delimitadas polo Catálogo das paisaxes de Galicia. Non se propoñen variacións dos seus límites nin tampouco outras zonas de SRPPX.

En relación co artigo 57.b da Lei 2/2016 (e 130 do seu Regulamento), a normativa do PXOM deberá cumprimentar o disposto na directriz de paisaxe DX.08. En particular, as normas deberán adaptarse ao contido das directrices de paisaxe DX.17 (sobre construcións en solo rústico) e DX.22 (sobre cerramentos, valados ou sebes).

José Luís Álvarez Vicente
Xefe do Servizo de Planificación da Paisaxe

José Antonio Serantes Barbeito
Director do Departamento Técnico de Estudos

Visto e conforme, Enrique Luís de Salvador Sánchez
Director do Instituto de Estudos do Territorio

(Na data da sinatura electrónica)

